

Editori

Olivia Todorean

Sergiu Celac

George Scutaru

LUMEA DE MÂINE. Ce urmează după pandemie?

Reflecții și proiecții

Prefață de
Wolfgang Ischinger

Postfață de
Ioan Aurel Pop

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Lumea de mâine : ce urmează după pandemie? : reflecții și proiecții /
ed.: Olivia Toderean, Sergiu Celac, George Scutaru ; pref. de Wolfgang Ischinger ;
postf. de Ioan Aurel Pop. - București : Curtea Veche Publishing, 2020
ISBN 978-606-44-0681-1

I. Toderean, Olivia (ed.)
II. Celac, Sergiu (ed.)
III. Scutaru, George (ed.)
IV. Ischinger, Wolfgang (pref.)
V. Pop, Ioan Aurel (postf.)

32

33

ISBN: epub: 978-606-44-0682-8
ISBN: mobi: 978-606-44-0683-5
Carte publicată și în ediție digitală

Redactor: Anca-Maria Pănoiu
Tehnoredactor: Irinel Niculae

CURTEA VECHE PUBLISHING

str. Aurel Vlaicu nr. 35, București, 020091
redacție: 0744 55 47 63

distribuție: 021 260 22 87, 021 222 25 36, 0744 36 97 21
fax: 021 223 16 88
redactie@curteaveche.ro
comenzi@curteaveche.ro
www.curteaveche.ro

© Curtea Veche Publishing și New Strategy Center, 2020
pentru prezenta ediție

Cu toate că s-au depus toate eforturile pentru a oferi adrese de internet valide la data publicării, este posibil să se fi produs schimbări sau anumite adrese să fi devenit inactive ulterior. Editorii nu dețin niciun control și, în consecință, nu își asumă nicio responsabilitate față de site-urile la care se face trimisire în carte și față de conținutul lor.

CUPRINS

Prefață de Wolfgang Ischinger	8
Cuvântul editorilor	15
Un gând de recunoaștere	19

PARTEA I

Război și virusuri, cunoscut și necunoscut, realitate și ficțiune în <i>Lumea de mâine de Ionel Nițu</i>	22
--	----

Șoul pandemiei și mega-tendințele începutului de mileniu de <i>Sorin Ducaru</i>	36
---	----

Vectori de schimbare geopolitică și lecțiile crizei corona de <i>Antonia Colibașanu</i>	56
---	----

După pandemie: reîntoarcerea statului și un nou federalism de <i>Russell Berman</i>	70
---	----

Ce ne așteaptă în epoca post-COVID-19? de <i>Victor Jackovich</i> ...	88
---	----

PARTEA A II-A

Lumea de mâine: reflecții și perspective despre securitate și apărare la nivel global de <i>Sir James Everard</i>	96
---	----

Efectele pandemiei asupra securității și apărării la nivel global de <i>Karsten Friis</i>	108
---	-----

Reconfigurarea echilibrului strategic global și controlul înarmărilor de <i>Sergiu Celac</i>	122
--	-----

Noul MAD în vremuri de Westfalia II de <i>Harlan Ullman</i>	134
China, molima și viitorul: portret de <i>Seth Cropsey</i>	142
Probleme ale unei autopsii a COVID-19 <i>de Phillip A. Petersen și Gregory K. Melcher</i>	158

PARTEA A III-A

COVID-19 și (in)securitatea internațională <i>de Vincenzo Camporini și Michele Nones</i>	172
COVID-19: Câteva aprecieri despre impactul pandemiei asupra Uniunii Europene, cu o privire specială asupra apărării europene <i>de Mihnea Motoc</i>	186
Uniunea Europeană după pandemie <i>de Lazăr Comănescu</i>	198
România europeană și transatlantică în interacțiune cu actori globali: SUA, Rusia, China <i>de Doru Costea și Gheorghe Magheru</i>	212
NATO și securitatea globală în epoca pandemiei de COVID-19 <i>de Cristian Diaconescu</i>	230
Răzbunarea comunicării? Pandemia trece, bătălia pentru interpretare rămâne <i>de Alina Bârgăoanu</i>	250
Lumea post-COVID-19. Impactul pandemiei asupra Rusiei și eșafodajului global <i>de Iulian Chifu</i>	266
Preliminarii la începutul unei zile de mâine. <i>Dogs eat dogs</i> sau despre narațiunile geopolitice ale pandemiei <i>de Igor Munteanu</i>	282
Impactul pandemiei asupra componentei militare a proceselor geopolitice în lume. Situația Ucrainei <i>de Viktor Hvozd</i>	298
Lupta UE cu agenții patogeni geopolitici în Balcanii de Vest <i>de Oana Popescu-Zamfir</i>	314
Perspective post-pandemia corona: cazul politicii externe a Turciei <i>de Murat Aslan</i>	328

PARTEA A IV-A

De această dată este într-adevăr altfel <i>de Daniel Dăianu</i>	342
Efectele economice ale pandemiei asupra Germaniei ca țară exportatoare <i>de Markus Overdiek și Thieß Petersen</i>	358
Decada a treia va fi altfel sau secolul XXI nu va fi deloc <i>de Alexandra Gătej</i>	374

Impactul pandemiei de COVID-19 asupra sectorului energetic românesc. Recomandări de politici pe termen imediat și scurt <i>de Radu Dudău, Mihnea Cătuși și Laurențiu Pachiu</i>	384
Strategic intelligence în analiza fracturilor sociale din România în perioada pandemiei de COVID-19 <i>de Vasile Dâncu</i>	398
Pandemia la români: comportamente sociale și impact psihologic post-criză <i>de Dragoș Iliescu</i>	416
Înainte va fi bine <i>de Mihaela Nicola</i>	432

PARTEA A V-A

Pandemia ca test al mecanismelor UE de gestionare politică și tehnică a crizelor <i>de Marian Tutilescu</i>	450
Ce urmează după pandemie? Infrastructuri critice, servicii esențiale: reflecții și proiecții <i>de Daniel Ioniță</i>	466
O perspectivă sistemică asupra infrastructurilor critice post-pandemie <i>de Marcel Foca</i>	480
România și consecințele strategice ale pandemiei de COVID-19 <i>de Iulian Fota</i>	498
Proiectul Național de după pandemie sau cum ar putea clasa politică actuală să rămână în istorie <i>de George Scutaru</i>	510

Gânduri de luat la drum înspre Lumea de mâine. Invitație pentru cititori la extras de concluzii <i>de Olivia Todorean</i>	522
Postfață <i>de Ioan Aurel Pop</i>	536

RĂZBOAIE ȘI VIRUSURI, CUNOSCUT ȘI NECUNOSCUT, REALITATE ȘI FICTIUNE ÎN LUMEA DE MÂINE

Ionel Nițu*

1. Context

Înainte de a trece în lumea celor drepti, una dintre persoanele care mi-a călăuzit viața în copilarie cu sfaturi și povești pline de înțelepciune, bunicul din partea mamei, mi-a povestit prin ce a trecut în Al Doilea Război Mondial, când a fost luat prizonier. Am petrecut împreună o noapte întreagă – el depărând amintiri, cu detalii pe care și le amintea foarte bine chiar și după 43 de ani, eu cu sute de întrebări, unele rămase nerostite, păstrate pentru o viitoare seară în care să reluăm experiența, dar care nu a mai avut loc, pentru că, din nefericire, bunicul s-a prăpădit după puțin timp. Îmi spunea că speră ca nepoții lui să nu prindă un conflict similar, că războiul aduce doar moarte și suferință. Această idee mi-a rămas adânc întipărită în memorie și am discutat-o la rândul meu, nu de puține ori, cu copiii mei și cu colaboratorii apropiati. Am avut o perioadă în care am descoperit polemologia și am încercat chiar să estimez cum, când și în ce condiții ar putea apărea un conflict major în care să fie implicată și țara noastră.

Însă niciodată nu m-am gândit că, de fapt, războiul pe care îl voi prinde în viața mea scurtă și efemeră va fi unul cu un inamic invizibil: un virus. Ca o ironie a sorții, deși a supraviețuit celui mai cumpălit război, bunicul avea să fie răpus, la doar 66 de ani, de o răceală puternică, urmată de o complicație respiratorie, cel mai probabil generată de virusul gripal sezonier.

* Ionel Nițu este membru fondator și președinte al New Strategy Center. Autor al mai multor cărți și studii despre analiza de *intelligence*, este lector universitar doctor și profesor asociat la mai multe universități. A lucrat în Serviciul Român de Informații și a condus, până în decembrie 2012, Departamentul Central de Analiză. A absolvit Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul“ și diverse programe masterale și specializări în domeniul relațiilor internaționale și securității naționale la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Universitatea din București și Universitatea Națională de Apărare. (N. ed.)

2. Un nou război?

Am început cu această paralelă între război și virus pentru că înclin să cred că pandemia de COVID-19 este cea mai gravă criză prin care trece omenirea după cel de Al Doilea Război Mondial și probabil a doua pandemie, ca efecte, din istoria modernă a omenirii, după gripe spaniolă (care s-a suprapus cu perioada de final a Primului Război Mondial). Acum, când scriu aceste rânduri, am depășit, la nivel mondial, patru milioane de contaminări și 270 000 de decese.

De altfel, mulți autori compară actuala pandemie cu un război, deși este evident că virusul nu doar a oprit operațiunile militare aflate în derulare (de exemplu, în Siria), ci a și anulat sau cel puțin a restrâns majoritatea exercițiilor militare programate.

Particularitatea acestei pandemii este dată de faptul că noul inamic, nevăzut și extrem de contagios, virusul SARS-CoV-2, este foarte puțin studiat/cunoscut, aşa că referitor la evoluția bolii, deocamdată nu putem să formulăm decât ipoteze și teorii, puține dintre ele fiind și validate științific. Unii autori îl consideră un eveniment de tip „lebădă neagră“, alții (inclusiv autorul teoriei „lebedelor negre“, Nassim Taleb) cred că nu e vorba despre o surpriză greu de anticipat și cu implicații majore: prea multe raportări, studii și estimări au atras atenția în ultimii ani cu privire la riscul apariției unor pandemii (mai ales după precedentele crize sanitare generate de SARS și MERS).

Mai degrabă înclin să cred că este o eroare a decidenților noștri politici, iar aici nu mă refer la România în particular, pentru că nepregătite s-au dovedit majoritatea statelor lumii.

Alain Chouet, fost înalt responsabil al serviciilor de informații externe franceze (DGSE), susține că „acesta a fost un eșec al interpretării și al previziunii, nu al agențiilor de spionaj“ și că „epidemiile există una în medie la fiecare cinci ani, aceasta ar fi trebuit să fie o preocupare a autorităților politice franceze“, iar profesorul Robert Blendon, de la Universitatea Harvard, confirmă că serviciile americane au identificat de mult timp riscul epidemic și „l-au avertizat pe Președintele Donald Trump că au probe despre un potențial de

epidemie în fază incipientă“ [RFI, „New Task for Spy Agencies: Stay Ahead of Epidemic Threats“, 8 mai 2020].

„În 2000, SUA au publicat o estimare națională a informațiilor despre amenințarea globală a bolilor infecțioase, prima dată când comunitatea de informații a examinat amenințările pandemice. Acest lucru a continuat de la gripe aviară din 2003. De exemplu, din 2010 încoace, National Security Risk Assessment din Marea Britanie a recunoscut un dezastru major în sănătatea publică, în special legat de o pandemie produsă de gripă, ca o amenințare de nivel 1 pentru securitatea națională.“ [Michael Chertoff, Patrick Bury, Kjetil Hatlebrekke, „National Intelligence and the Coronavirus Pandemic“, RUSI, 31 martie 2020]

De ce nu a fost tratat serios acest potențial pericol? Probabil că în mai toate grilele de analiză de risc și estimările de securitate naționale amenințarea numită epidemie (sau pandemie) a fost trecută în zona căreia i se acordă întotdeauna cea mai mică atenție și, implicit, cele mai mici resurse: cea care reunește amenințări cu probabilitate mică de manifestare și impact relativ redus. Întotdeauna procesul de decizie în materie de securitate se concentrează pe amenințări cu grad mare de probabilitate și impact mare, apoi pe cele cu probabilitate mare, dar cu impact mic și eventual, dacă rămân resurse (de timp, cunoaștere, umane, financiare), pe cele cu probabilitate mică și impact mare. Or, apariția unei pandemii este imposibil de prognozat în timp și de estimat ca durată și efecte, mai ales că nici nu am avut parte de prea multe astfel de epi(pan)demii în ultimul secol, pentru ca ele să fie luate în serios.

3. Pandemia este un *game changer*

COVID-19 (C-19) nu este o lebădă neagră, ci un *game changer*. Dar ce schimbă actuala pandemie și cum va arăta lumea de mâine?

Aceasta a fost întrebarea care ne-a măcinat în ultimul timp și care ne-a determinat să realizăm acest volum colectiv, prin contribuția valoroasă a unor experti recunoscuți nu doar în țara noastră, ci și în spațiul european și euro-atlantic. Cum va arăta lumea de mâine,

după ce va fi trecut de pandemie? Ce schimbări în plan psihosocial, medical, cultural, economic, politic, securitar și geopolitic vor avea loc pe termen scurt și mediu?

Membri ai Consiliului Științific, experți asociați ai New Strategy Center și invitați (români și străini) au încercat, fiecare în aria sa de expertiză, să ofere unele răspunsuri, să reducă puțin din incertitudinea care domină azi abordările legate de lumea post C-19, într-o abordare de tip eseistic, cuprinzătoare, argumentată și adesea curajoasă. Nu avem răspunsuri pentru orice întrebare. Nimeni nu le are. Însă cea mai mare provocare pentru un analist nu este atât să găsească cel mai potrivit răspuns, cât mai degrabă să identifice întrebarea potrivită, să problematizeze, să pună întrebări acolo unde ceilalți au certitudini.

Provocarea cea mai dificilă în acest exercițiu intelectual a fost să încercăm să anticipăm, să estimăm, să evidențiem tendințe și posibile evoluții și scenarii, pentru ca acestea, când se vor produce, să nu ne (mai) surprindă. Mai mult, în teoria scenariilor se spune că identificând corect scenariile (bazate pe indicatori măsurabili, factori favorizați sau inhibitori etc.), putem selecta și acționa din timp pentru maximizarea probabilității ca acele scenarii care ne sunt favorabile să se producă. Cu alte cuvinte, să ne pregătim azi pentru a influența evoluțiile de mâine în sensul dorit/dezirabil și nu să ne lăsăm la voia întâmplării, acceptând fatalist că anumite lucruri se vor întâmpla indiferent ce vom face.

Am văzut acum mai mult ca oricând – când multe predicții legate de evoluția pandemiei s-au dovedit eronate – necesitatea abordărilor inter- și multi-sectoriale, lucru pe care și noi am încercat să îl asigurăm, aducând laolaltă în această carte academicieni, profesori, diplomați, analiști, sociologi, economisti, militari de carieră, specialiști în relații internaționale și securitate națională.

4. Despre schimbare

Este clar că lumea se schimbă, iar România nu poate face excepție de la acest proces. Lumea de mâine se construiește deja azi în modalități imperceptibile, oră de oră, cu efecte greu de estimat cu acuratețe.

Unele schimbări sunt perceptibile, altele pot fi doar vag intuite. Amplitudinea schimbărilor (psihosociale, economice, geopolitice etc.) va fi direct proporțională cu durata și intensitatele pandemiei (dacă vor exista mai multe faze, aşa cum anticipatează unii specialiști).

Pandemia a acutizat nevoia de schimbare, iar unele schimbări se produc deja. Însă cele majore urmează să se producă într-un orizont temporal scurt și mediu, iar noi abia putem întrezări câteva semne/indicii ale acestora.

Printre schimbările deja vizibile se numără cele privind *sistemele medicale/sanitare și de gestionare a situațiilor de urgență*.

Spre deosebire de precursorii săi (SARS și MERS), SARS-CoV-2 este contagios, aidomă virusurilor care dau gripe sezonieră, dar mult mai rapid (poate fi răspândit de persoane care nu au niciun fel de simptome, chiar din fazele inițiale/de incubație, și poate rezista diverse perioade pe aproape orice fel de suprafețe/materiale, precum și în aer, pe particule/suspensi). Este evident că sistemele sanitare actuale au fost proiectate pentru „vremuri de pace“. În războaiile viitoare, cu virusuri poate chiar mai periculoase, trebuie să fim pregătiți să identificăm din timp apariția unor virusuri/tulpini de virusuri letale, să putem controla eficient și să reducem focarele de infecție, să putem produce mai rapid antidoturi și tratamente, să montăm rapid și oriunde facilități spitalicești modulare/provizorii, să producем echipamente și materiale sanitare și, bineînțeles, să constituim, din timp, stocuri, să derulăm campanii mai eficiente de conștientizare pentru limitarea efectelor și.a.m.d.

Virusul gripal suferă ușor mutații (cel clasic/sezonier cel puțin o dată pe an), ceea ce îl face cu atât mai periculos și aproape imposibil de prevenit (în absența unui vaccin). Cum obținerea de vaccinuri este întotdeauna un proces lung și complex, nu putem decât să sperăm că vor apărea cât mai puține mutații și să implementăm norme sanitare de prevenție mult mai aplicate.

Medicii, virusologii, epidemiologii, biologii vor deveni mult mai importanți în procesul decizional statal, iar oamenii obișnuiți vor dobândi cunoștințe și competențe minimale legate de epidemiologie.

Azi, postul de epidemiolog-șef (de care eu nu auzisem anterior) pare să fie o funcție mai importantă decât cea de ministru al Apărării. De asemenea, tele-medicina va deveni regula în sănătate, nu excepția.

Diplomația sanitată va deveni o componentă importantă a diplomației clasice, ministerele Apărării vor avea departamente care se vor ocupa nu doar de armele biologice sau nucleare, ci, în egală măsură, de epidemii/pandemii, iar serviciile de *intelligence* vor dezvolta capacitatea de MEDINT¹, alături de clasicele HUMINT, SIGINT² și.a. pentru a-și asigura funcția de avertizare timpurie și a cunoaște din timp și a anticipa apariția unor astfel de evenimente.

În plan *psihosocial*, este imposibil ca distanțarea fizică/socială, pierderea unor persoane dragi, teama de a ne contamina prin simpla apropiere de alte persoane, tele-munca, tele-școala, statul excesiv în casă și.a. să nu producă efecte psihologice pe termen scurt și mediu.

Am fost și suntem, cu toții, supuși unui bombardament informațional, peste 75% din știrile zilnice fiind despre pandemie: inițial despre pacientul zero, apoi despre „contactii“ lui, despre pacientul cu numărul 100 și.a.m.d., imagini din spitale, știri despre decese, despre focare noi, despre nerespectarea normelor de distanțare, mărturii ale pacienților, medicilor etc. În scurt timp, și eu – la fel ca majoritatea celor cu care interacționez – am devenit pseudo-specialist în C-19 și cred că nu am citit atâtea știri și studii medicale nici măcar în perioada în care mă pregăteam pentru olimpiada de anatomie.

Posibile efecte psihologice (generate de teamă, anxietate, distanțare față de cei dragi) vor fi potențiate de cele sociale (generate de izolare, de absența interacțiunii directe/fizice/spirituale/culturale, de afectarea relațiilor clasice/de familie/anturaj/socializare) și de cele economice (teamă pierderii locului de muncă, scăderea nivelului de trai) etc.

Vom reîncepe să circulăm, dar în orice condiții sau doar pe baza unui pașaport/certificat de imunitate? Putem vorbi deja despre o schimbare a modului de viață? Sau după ce pandemia va dispărea vom

reveni la vechile obiceiuri exact ca atunci când ne revenim după o răceală/gripă sezonieră?

Nu putem să nu remarcăm (*re*)apariția teoriilor conspirației, a fake news și mal-informațiilor într-un volum și cu intensitate fără precedent în ultimii 30 de ani. Au circulat nărațiuni false despre originea virusului – ba adus de occidentali pentru a slăbi China, ba creat în „laboratoare secrete“ la Wuhan ca să distrugă Occidentul –, despre false tratamente, despre origini misterioase ale virusului (dezgropat la Polul Nord sau Sud, după caz, ca urmare a încălzirii globale, creat de oculta mondială ca să scape de vârstnicii care pun presiune prea mare, odată cu creșterea speranței de viață, pe sistemele de pensii), au circulat povești despre rolul vaccinurilor care ne duc de fapt la alte boli sau care ne introduc cipuri în organism pentru a fi controlați de la distanță, nărațiuni despre „marea farsă“ a C-19, care de fapt nu ar fi atât de periculos, despre C-19 declanșat de tehnologia 5G sau, dimpotrivă, despre virus creat pentru a opri evoluția tehnologică și.a.

Dincolo de tentația inerentă a oamenilor de a crede mai ușor astfel de povești în momentele de criză, incertitudine și anxietate, trebuie menționat că unele nărațiuni false au fost create sau amplificate în mod deliberat.

Atât Beijingul, cât și Moscova au fost preocupate încă de la începutul pandemiei să arunce vina asupra Occidentului. Fie că Occidentul sau SUA ar fi adus deliberat virusul în China, fie că democrația și actualul sistem politic de tip occidental nu ar putea face față unor astfel de crize medicale, fie că statele membre UE/NATO nu ar coopera, nu s-ar ajuta între ele sau că Bruxelles ar asista neputincios ori inert la crizele sanitare din diverse țări (nărațiuni speciale au vizat Italia) – toate acuzațiile lansate au avut ca scop slabirea acestor țări și a mecanismelor de solidaritate/cooperare, punând sub semnul întrebării eficiența democrației și a mecanismelor economiei libere. Ele au urmărit manipularea opiniei publice pentru scăderea încrederii în NATO și în UE (mai ales că pandemia a venit imediat după Brexit).

Alte nărațiuni au relatat „povestea de succes“ a Rusiei, care înregistra un număr mic de cazuri (din păcate, astfel de povești au fost preluate

¹ Medical Intelligence. (N. a.)

² Human Intelligence, Signal Intelligence. (N. a.)

și de unele publicații din România). Acum, când scriu aceste rânduri, Rusia are a doua cea mai mare rată zilnică de creștere a numărului de contaminări din lume și se îndreaptă vertiginos către locul al doilea în lume.

Dincolo de narațiuni mai mult sau mai puțin reale, trebuie să observăm că UE a receptat și va încasa mare parte din efectele negative. Principalele critici sunt legate de activarea târzie și cu efecte limitate a mecanismelor de solidaritate (poate și pentru că sănătatea este atribut național) și de susținerea financiară greoaie și cu condiționări a măsurilor pentru limitarea crizei economice care va urma. După Brexit, acesta este, probabil, adevăratul test al UE. Libera circulație a populației (Acordul de la Schengen) a fost *de facto* anulată prin decizie națională, nu comunitară, și foarte curând construcția europeană va intra într-un amplu proces de reflecție strategică pentru a răspunde mai bine atât nevoilor de siguranță și de sănătate, cât și celor sociale și economice ale membrilor săi.

Putem observa, totodată, limitele unor organisme internaționale în prevenirea și gestionarea pandemiei, inclusiv ale celor create exact în acest scop: OMS/ONU.

Se vorbește deja despre o de-globalizare în favoarea abordărilor naționaliste/protecționiste. Competiția – și nu cooperarea – s-a accentuat în aceste vremuri grele:

- cursa pentru dotări cu echipamente sanitare: fiecare națiune a părut că acționează pe cont propriu, foarte rar apărând semnele unor cooperări, oricum mai degrabă bilaterale decât multilaterale;
- cursa pentru tratament, respectiv pentru obținerea unui vaccin – o veritabilă cursă a înarmării (cca 90 de firme/orgaizații/institute de cercetare sunt implicate azi într-o competiție contracronometru);
- cursa pentru imagine, mai ales în cazul Chinei și Rusiei, dar și al altor state (veritabile campanii de PR, diplomație sanitară, propagandă).

Deocamdată se pare că la amenințări globale am răspuns cu soluții naționale/individuale (cu mici, dar notabile excepții legate de NATO și UE), iar acest lucru nu are cum să nu afecteze viitorul construct internațional.

Pe acest fundal au apărut și mesaje și atitudini de tip extremist, xenofob, care culpabilizează întregi categorii etnice, profesionale sau sociale [Magda Grădinaru, „Avem prea mulți sau prea puțini morți? A fost sau nu o păcăleală? Top fake news-uri și conpirații despre COVID-19“, Ziare.com, 8 mai 2020]. Evident, au reapărut polemice legate de globaliști *vs.* naționaliști, corporatiști *vs.* funcționari, vârstnici *vs.* tineri, bogăți *vs.* săraci, atei *vs.* religioși etc.

Polarizarea societății și adâncirea unor fali între diverse categorii socio-demografice, etnice și profesionale vor fi o provocare pentru perioada următoare. O reconciliere prin proiecte de largă susținere/solidaritate este absolut necesară, dacă nu vrem să ne trezim cu o recrudescență a curentelor politice care să reprezinte manifestările/atitudinile care îndeamnă la nesupunere civică, încălcarea legii, violență, anarhie etc.

5. Schimbarea ca oportunitate

Totuși, printre puținele aspecte pozitive care au putut fi observate în această perioadă se numără și o anumită prevalență a științei (medicina) în decizia politică, o creștere a raționalității în dauna emotivității inerente politicii clasice. Este printre puținele ocazii în care politicienii/decidenții au ascultat de experți (medici, epidemiologi, biologi, cercetători), dar va continua fenomenul și după această situație de urgență? Sau și în acest caz vom asista la o revenire la obiceiurile vechi ale politicienilor?

S-au declanșat multe energii, idei și proiecte bune care propun regândirea sistemelor publice, creșterea rolului capitalului autohton, revitalizarea agriculturii și, în genere, a producției interne etc., însă nu trebuie ratat contextul, aş spune istoric, în care aceste energii pot și trebuie canalizate către proiecte naționale autentice, concrete, tangibile, realizabile, multianuale, care să echivaleze cu o Renaștere națională.

Aveam nevoie de un astfel de spirit, de astfel de energii pozitive (ele s-au activat și în trecut, de regulă când națiunea s-a aflat în fața unor mari primejdii), dar repet: dacă ratăm acest moment, această oportunitate istorică, nu știm când se va mai ivi un prilej la fel de favorabil. Mai mult, dacă ignorăm această fereastră de oportunitate (care se va închide probabil odată cu pandemia), frustrările se vor accentua și vor defula ori se vor alătura altora deja acumulate și vor fi deturnate către fenomene (*brain drain*) sau curente politice (pro-naționaliste, conservatoare/traditionaliste, suveraniste, iliberale etc.) greu de anticipat azi.

Criza pandemică a obligat până și scepticii/traditionaliștii să lucreze într-un mediu digital/virtual. Informatizarea rapidă a activităților (educative, economice etc.) a fost urmată de o creștere fără precedent a atacurilor cibernetice, ceea ce accentuează sentimentul de anxietate și insecuritate.

Cu toate acestea, și pentru că tot este comparată cu perioadele de război, pandemia de C-19 va accelera evoluțiile tehnologice și, probabil, va determina noi inovări/descoperiri științifice. Așa cum în perioada războaielor au fost realizate numeroase descoperiri utilizate în luptă, dar rapid asimilate ulterior în viața civilă/economică (de la radar până la arma nucleară), tot astfel, evoluțiile tehnologice vor fi stimulate de lucrul la distanță și de nevoia crescândă de digitalizare și inovare în domeniul IT&C a societăților, a instituțiilor și a oamenilor. Până să ne dezmeteștem din criza sanitatără, inteligența artificială (deja utilizată în predicțiile legate de evoluția C-19), *big data* (deja utilizată pentru monitorizarea și controlul evoluției bolii), roboții și mașinile autonome (care nu trebuie să respecte normele de distanțare socială) vor fi utilizați pe scară largă și vor fi devenit parte din viața noastră cotidiană.

Alături de evoluțiile tehnologice și, posibil, de unele progrese științifice în virusologie/epidemiologie (încă rămâne un deziderat obiectivul de obținere a unui vaccin – panaceu pentru toate categoriile de tulpini ale virusului gripal), alte studii au scos în evidență reducerea poluării și scăderea numărului de decese provocate de alte cauze,

precum accidentele rutiere, ca fiind printre (puținele) efecte pozitive ale acestei perioade dificile parcuse de omenire.

Apropo de cum se poate transforma o experiență neplăcută într-o cu valențe pozitive, aş propune ca luna aprilie (când majoritatea oamenirii sau, oricum, a Europei și Americii a stat acasă în mod forțat) să fie declarată „luna muncii și a educației la distanță”/„luna verde” și în fiecare an, toată luna aprilie să nu mergem la muncă sau la școală, ci să lucrăm de acasă, exact ca în condițiile de acum. Cred că ar fi o binemeritată gură de oxigen, la propriu, pentru mediul înconjurător.

6. Chiar dorim schimbarea?

Revenind la schimbare, nevoia de una autentică și profundă este invocată de mulți analiști și experți, dar este ea conștientizată și dorită în egală măsură de decidenți și politicieni?

Se vorbește, spre exemplu, despre nevoia de *un nou Plan Marshall* bazat pe dezvoltarea cooperării SUA–UE, dar este el realizabil acum, când UE trece printr-o perioadă dificilă, după Brexit și după intensificarea acuzelor legate de slaba implicare în gestionarea pandemiei?

Se invocă în România nevoia unui *nou proiect național consensual*, precum cel obținut la Snagov în anii '90, dar nu s-a văzut în această perioadă dificilă de la declanșarea pandemiei nici măcar un singur proiect, fie el și minimalist, de cooperare între putere și opoziție.

În plan global, mai ales în formatele de cooperare multilaterală (inclusiv europene), s-a vorbit mult despre solidaritate, despre nevoia unei cooperări mai strânsă între țările aliate/partenare, dar, cu mici excepții, s-a văzut altceva decât comportament egoist, centrat pe propria națiune?

Lumea de mâine va scoate din noi sentimente și atitudini de ajutorare, conciliere, pacificare, solidaritate – legate de însăși națiunea de umanitate – sau, așa cum deja se întrevede, mai degrabă va duce la neîncredere, conflicte, polarizări, intoleranță, radicalizare, autoritarism, limitare a libertăților, insecuritate?